Του **Δημήτρη Σταθακόπουλου** Δρα Παντείου Πανεπιστημίου Δικηγόρου παρ'Αρείω Πάγω Μουσικολόγου

(Διαβάστε όλη την αρθρογραφία και τις επιστημονικές μελέτες του Δημήτρη Σταθακόπουλου στο 24grammata.com κλικ εδώ)

Γυναίκες και Μουσική στην Ελλάδα και την καθ' ημάς Ανατολή
Μιά σύντομη, αλλά διαχρονική προσέγγιση με αφορμή την παγκόσμια ημέρα της γυναίκας 8 Μαρτίου

Η λέξη **Μουσική**, πέρασε σε όλες τις γλώσσες του κόσμου (music, musica κ.τ.λ) προερχόμενη από την ρίζα **μω** ή ***men*** που σημαίνει " *ερευνώ, ζητώ να μάθω, σκέφτομαι, θυμάμαι* " (*από εκεί και οι λέξεις μύστης και μυστήριο*). Ο Διόδωρος Σικελιώτης αναφέρει ότι οι **Μούσες** ονομάστηκαν έτσι από το μυείν ανθρώπους, ενώ άλλοι σύγχρονοί του θεωρητικοί ανέφεραν πως η λέξη Μούσα ταυτίζεται με την γνώση " *επειδή απάσης Παιδείας αύτη τυγχάνει αιτία*".

Το θηλυκό γένος της λέξης μουσική, οι γυναικείες μορφές των Μουσών, το νανούρισμα των βρεφών, το οικιακό τραγούδι του αργαλειού, των εργασιών της οικίας , του αγρού, μέχρι το μοιρολόϊ , μας κάνουν να πιθανολογούμε πως οι πρώτοι «*συνθέτες – τραγουδιστές – οργανοπαίκτες μουσικοί*» ήταν κυρίως γυναίκες !

Η Σαπφώ με την μουσική/ποιητική σχολή της. Η Κόριννα που μάλλον είχε μαθητή τον Πίνδαρο. Οι γυναίκες πανεπιστήμονες της αρχαιότητας όπως οι: Πολύγνωτη, Θεανώ, Δαμώ (*κόρη του Πυθαγόρα και της Θεανούς*), Τελέσιλλα, Ηδύλη, Ηριννα, Πτολεμαΐς , Περικτιόνη, Νικαρέτη, Πυθαΐς και αναρίθμητες άλλες μυημένες στην Πυθαγόρεια Φιλοσοφία και τη μουσική, σε συνδυασμό με τις γυναίκες που απεικονίζονται σε αγγεία και ανάγλυφα ή αγαλματίδια να παίζουν μουσικά όργανα (*όπως η μούσα της Μαντινείας Αρκαδίας που παίζει Πανδουρίδα/πρόγονο του Ταμπουρά*).

Η μουσική ήταν εν πολλοίς γυναικεία, ή και γυναικεία υπόθεση στην αρχαιότητα.

Αλλά και στο Βυζάντιο, που ήταν (;) «*κλειστή κοινωνία*» για τις γυναίκες, αποδεικνύεται πως είχαν έντονη μουσική παρουσία, αρχίζοντας από την μοναχή Μάρθα, μητέρα του Αγίου Συμεών του Στυλίτη. Την μοναχή Θεοδοσία, την Θέκλα , την έντονη παρουσία της σημαντικότερης ίσως γυναίκας μελουργού της Κασσίας, όχι μόνο εκκλησιαστικών αλλά και κοσμικών συνθέσεων. Αλλά και η Κουβουκλισήνα ή «*Δομεστικήνα*», που ήταν επικεφαλής ψαλτικού χορού, όπως και η Παλαιολογίνα ! Η παρουσία τους, αποδεικνύει γενικότερα τη θέση της γυναίκας στον Βυζαντινό κόσμο, ένα γεγονός το οποίο δεν προβάλλεται ιδιαίτερα. Αγαπημένο τους όργανο ο Φάνδουρος (*Ταμπουράς*)

Στην οθωμανική περίοδο οι γυναίκες εξασκούνταν στο ράψιμο, το κέντημα, τον χορό και την μουσική.

Περίφημη ήταν η Reftar kalfa (17ος αι). Επίσης η Dilhayat Hanim/Kalfa (1710-1780) υπήρξε η πιο σημαντική γυναίκα συνθέτης της Οθωμανικής μουσικής ιστορίας. Στις πηγές, αναφέρονται και ονόματα συνθετριών, ή τραγουδιστριών και οργανοπαικτριών, άνευ λεπτομερειών για το έργο τους, όπως η Esma Sultan, Adile Sultan, Mehves hanim κ.ά. Αγαπημένο τους όργανο , μεταξύ άλλων, το Ταμπούρ.

Οι Φαναριώτισσες αρχόντισσες συνέθεταν στιχουργήματα/μισμαγιές και έπαιζαν πιάνο, βιολί, λαούτο, ταμπουρά.

Στις παραδοσιακές κοινωνίες, γνωρίζουμε πως οι γυναίκες τραγουδούσαν και συνέθεταν αυθόρμητα, τραγούδια για κάθε δραστηριότητά τους, στο σπίτι, στο χωράφι, στις γιορτές, στις χαρές και στις λύπες. Πολλά από τα τραγούδια τους έστω και εάν δεν γνωρίζουμε τα ονόματα των συνθετριών, έχουν μείνει γνωστά μέχρι σήμερα.

Αλλά και η Σοφία Δούδου-Τσίλλερ, η Αλεξάνδρα Σακκαλή και τόσες άλλες, είχαν σημαντική παρουσία, μέχρι την περίοδο της πρώτης δισκογραφίας, του Σμυρναϊικου, του Ρεμπέτικου, του λαϊκού του Τσιτσάνη έως το έντεχνο τραγούδι, όπου οι γυναίκες δεν υστέρησαν. Αρχίζοντας από την κα Κούλα Αντωνοπούλου και την Αμαλία Βάκα στις Η.Π.Α, την στιχουργό Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου και φυσικά πάμπολλες νεώτερες και σύγχρονες σημαντικές γυναίκες συνθέτριες , μουσικούς και τραγουδίστριες τόσο στην Ελληνική παραδοσιακή, λαϊκή, ή έντεχνη μουσική, όσο και στη δυτική.

*Για πλήρη ανάλυση επί του θέματος βλ.: *«Greek women contributing in art music in Greece and abroad»* στο *HER ART:GREEK WOMEN IN THE ARTS FROM ANTIQUITY TO MODERNITY,* επιμ. *D. Touliatos-Miles, (Hamburg: Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften,2011):*σελ. *67–84.*